

УДК 336.71

Дроботя Я.А.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Полтавської державної аграрної академії

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ІНТЕГРАЦІЯ: ФІНАНСОВІ РИЗИКИ І ПЕРЕВАГИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ

GLOBALIZATION AND INTEGRATION: FINANCIAL RISKS AND BENEFITS OF ATTRACTION OF FOREIGN BANKING CAPITAL

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено діяльність комерційних банків, комерційних банків з іноземним капіталом і офшорних банківських структур, а також акцентовано увагу на ризиках і перевагах таких банків, які діють в межах однієї держави, за умов глобалізації та інтеграції. Зокрема, виділено фінансові ризики і переваги для країни та окремих суб'єктів економіки функціонування комерційних банків, що діють в межах держави, комерційних банків з іноземним капіталом та офшорних банків. Акцентовано увагу на особливостях діяльності цих банківських структур в межах світової фінансової системи та банків окремої держави. Обґрунтовано необхідність збереження та підтримання стабільності комерційних банків, капітал яких не має іноземного походження, як одного з важливих індикаторів підтримки фінансової безпеки держави. Встановлено, що кінцеве рішення щодо переваг діяльності тих чи інших банківських структур комерційного характеру та ризиків, пов'язаних з ними, приймає окремий економічний суб'єкт, підсилюючи певні позитивні характеристики та ризики, пов'язані з їх діяльністю.

Ключові слова: глобалізація, інтеграція, фінансові ризики, комерційні банки, банки з іноземним капіталом, транснаціональні банки, офшорні банки.

АННОТАЦИЯ

В статье исследована деятельность коммерческих банков, коммерческих банков с иностранным капиталом и офшорных банковских структур, а также акцентировано внимание на рисках и преимуществах таких банков, которые действуют в пределах одного государства, в условиях глобализации и интеграции. В частности, выделены финансовые риски и преимущества для страны и отдельных субъектов экономики функционирования коммерческих банков, действующих в пределах государства, коммерческих банков с иностранным капиталом и офшорных банков. Акцентировано внимание на особенностях деятельности данных банковских структур в рамках мировой финансовой системы и банков отдельного государства. Обоснована необходимость сохранения и поддержания стабильности коммерческих банков, капитал которых не имеет иностранного происхождения, как одного из важных индикаторов поддержки финансовой безопасности государства. Установлено, что окончательное решение о преимуществах деятельности тех или иных банковских структур коммерческого характера и рисков, связанных с ними, принимает отдельный экономический субъект, усиливая определенные положительные характеристики и риски, связанные с их деятельностью.

Ключевые слова: глобализация, интеграция, финансовые риски, коммерческие банки, банки с иностранным капиталом, транснациональные банки, офшорные банки.

ANNOTATION

In the article explores activities and focuses on the risks and benefits of commercial banks operating within a single country, commercial banks with foreign capital and offshore banking structures in a context of globalization and integration. In particular, the author highlighted the financial risks and advantages for the country and certain economic entities from the functioning of commercial banks operating within the country, commercial banks with foreign capital and offshore banks. The attention is paid to

the peculiarities of the activity of data of banking structures within the limits of the world financial system and banks of the separate country. The necessity of preserving and maintaining the stability of commercial banks, the capital of which is not of foreign origin, is substantiated as one of the important indicators of support of financial security of the state. During study we found that a final decision on the benefits of the activities of certain banking structures of a commercial nature and the risks associated with them is taken by a separate economic entity, thereby enhancing certain positive characteristics and risks associated with their activities.

Keywords: globalization, integration, financial risks, commercial banks, banks with foreign capital, multinational banks, offshore banks.

Постановка проблеми. Глобалізація та інтеграція сформували єдиний ринок капіталів, що, безперечно, привело до розширення діяльності комерційних банківських установ за межі конкретних держав. Діяльність банків з іноземним капіталом спричинила формування таких структур, як транснаціональні банки та офшорні банківські структури. На шляху отримання власних прибутків банки переміщують капітал у ті країни, де більший прибуток, кращі та дешевші умови праці, гарна політична ситуація, низькі податки тощо, що дає змогу більш ефективно використовувати капітал, однак для окремих країн та суб'єктів це має як позитивні, так і негативні наслідки.

Дослідження причин виникнення фінансових ризиків та переваг для окремих країн і суб'єктів, на нашу думку, дасть можливість більш виважено та свідомо ставитись до підбору комерційного банку, вкладаючи в нього кошти або ж беручи кредит, висловлюючи власну думку про переваги та фінансові ризики, які генерують комерційні банки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діяльність банків з іноземним капіталом досліджували О.М. Дзюблюк, О.С. Владимир [3], М.Г. Дмитренко, Ю.В. Жежерун [4], Є.С. Осадчий [9], Л.М. Пилипенко [11]. Кредитний ризик у банківській сфері аналізували Л.О. Вдовенко [1], Ю.В. Николаєнко [8]. Акцентували увагу на діяльності банків з іноземним капіталом, таких як великі структури ТНБ, Г.В. Дурицька [5], А.В. Кулай [6].

Діяльність офшорних банків є об'єктом дослідження О.В. Стрілки [12], роль офшорних зон у соціально-економічному розвитку країни

аналізував О.Г. Манзюк [7]. Світову банківську систему досліджували Т.О. Голоядова [2], О.О. Павлюк [10].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність означеної теми зумовлена тим, що діяльність будь-кого

суб'єкта, як юридичної, так і фізичної особи, не обходиться без комерційних банківських установ. Останні на шляху отримання власних прибутків здійснюють вплив не лише на окремих економічних суб'єктів, але й безпосередньо чи опосередковано на стан економіки певної кра-

Таблиця 1

Переваги та ризики банків з іноземним капіталом, зокрема ТНБ, для країни та окремих економічних суб'єктів

Особливості діяльності	Ризики для країни та окремих суб'єктів	Переваги для країни та окремих суб'єктів
<ul style="list-style-type: none"> - Діяльність залежить від міжнародних, державних, регіональних домовленостей; - діяльність за умов законодавчої бази щодо регулювання банківської діяльності, страхового законодавства, судової та податкової систем, інфляційних процесів та очікувань, економічного розвитку, галузевих особливостей декількох держав, а також постійне врахування і відстеження законодавчих змін декількох/багатьох країн світу та міжнародного законодавства; - діяльність за умов «звичай» декількох держав; - захист вкладників та банківської установи залежить від законодавства певної держави резидента та законодавства щодо участі нерезидента в діяльності банку; - ТНБ – центри проходження значних фінансових потоків; - постійна конкуренція з «офшорним банківським бізнесом»; - можливість створення та функціонування транснаціональних банків як «офшорних банківських установ». 	<ul style="list-style-type: none"> - Ризик неякісних вкладів або ж мовного бар'єра; - посилення валютних ризиків внаслідок коливання валютних курсів та стрімкого відтоку капіталів ТНБ; - ризик акцентування власників на отриманні прибутків та ігнорування інтересів певної держави, як наслідок, гальмування розвитку виробництва певних галузей, держави; - ризик витіснення вітчизняних банків іноземними, які мають кращі фінансові продукти, дешевші ресурси тощо; - здійснення операцій з нерезидентами, яких складніше притягти до відповідальності за порушення; - ризик лобіювання інтересів нерезидентів; - ризик зниження фінансової стійкості банківської системи певної країни, ризик посягання на монетарну систему та фінансову безпеку окремих держав за рахунок залучення іноземного капіталу; - здійснення великомасштабних фінансових операцій, що можуть забезпечити надприбутки або призвести до значних збитків; - залежність від транснаціонального бізнесу та переливів його капіталів; - вплив капіталу у вигляді депозитів за кордон на кращих умовах; - ризик, пов'язаний з ускладненням банківського нагляду за операціями філій транснаціональних банків; - ризик адаптації та прийняття банківських іноземних продуктів вітчизняними клієнтами банку. 	<ul style="list-style-type: none"> - Приплив додаткового іноземного капіталу, за рахунок чого можуть поживатись економіка, конкуренція, покращитись якість обслуговування клієнтів, відбутись зростання зайнятості; - розширення можливостей банківського кредитування; - можливість збільшення капіталу банку; - додаткове залучення в країну іноземної валюти; - зростання надходжень до бюджету у вигляді податків; - розширення спектру надання якісних банківських продуктів; - можливість залучення новітніх іноземних технологій щодо управління банком, залучення нової техніки; - можливість підтримки комерційних банків певної країни, що мають проблеми; - іноземний капітал досить часто є дешевшим, ніж вітчизняний; - підвищення якості гарантування вкладів; - володіння більш широким інформаційним забезпеченням; - розширення клієнтської бази за рахунок нерезидентів; - підтримання платіжного балансу країни.

Джерело: узагальнено на основі джерел [2; 3; 4; 5; 6; 9; 11]

їни. Окрім того, банки з іноземним капіталом, великі банки з іноземним капіталом, такі як ТНБ, офшорні банки, лобіюючи власні інтереси, можуть посягнути навіть на фінансову безпеку держави, світу.

Незважаючи на численні наукові доробки стосовно діяльності комерційних банків, діяльності банків з іноземним капіталом, ТНБ, офшорних банків, питання ризиків та переваг їх діяльності для економіки країни та окремих

економічних суб'єктів повною мірою не є дослідженим та розкритим, тому подальше дослідження означеного питання є актуальним.

На нашу думку, це питання вимагає постійного моніторингу банківського законодавства, рішень світової економіки, міжнародних фінансово-кредитних організацій, тому питання є досить рухливим та змінним, що також обумовлює необхідність і актуальність цього дослідження в подальшому.

Таблиця 2

Переваги та ризики офшорних банків для країни та окремих економічних суб'єктів

Особливості діяльності	Ризики для країни та окремих суб'єктів	Переваги для країни та окремих суб'єктів
<ul style="list-style-type: none"> - Врахування особливостей податкових систем та законодавчої бази багатьох країн світу; - діяльність за умов відміни податкового навантаження та аналізу рахунків державними структурами; - здійснення операцій переважно в іноземній валюті; - центри проходження основних фінансових та інвестиційних потоків світу; - транснаціональні компанії є головними клієнтами цих банків; - робота у сфері «офшорного банківського бізнесу» без ліцензії суворо карається законом; - власники відповідають за зобов'язаннями офшорного банку тільки в межах сплаченого статутного капіталу; - постійний взаємозв'язок між державними органами країни реєстрації та офшорним банком; - постійна конкуренція «офшорного банківського бізнесу»; - власниками можуть бути будь-які юридичні або фізичні особи; - діяльність за умов анти-офшорної політики на міждержавному рівні; - засновниками офшорних банків є провідні банки та транснаціональні корпорації, які використовують пільги та переваги офшорних банківських операцій для своєї вигоди; - рахунки офшорних банків складають близько 10% світового багатства. 	<ul style="list-style-type: none"> - Нерезиденти є основними клієнтами банку, а їх потім важко притягти до відповідальності за порушення умов кредитування; - ризик постійних законодавчих змін в банківській офшорній сфері; - офшорний банк має право без обмежень відкривати рахунки в банках світу, причому якщо в країні реєстрації немає податків та обов'язкового аудиту, то не потрібно повідомляти про відкриті рахунки владі, що створює могутні неконтрольовані фінансові потоки та є посередником переміщення «тіньових грошей світової еліти»; - офшорні банки є вагомою складовою виникнення економічних та соціальних проблем окремих держав та світової економіки, таких як підрив фіскальної бази, відмивання нелегальних статків, виникнення неконтрольованих грошових потоків; - посягання на фінансову безпеку окремих країн та світу, дестабілізація глобальної фінансової системи. 	<ul style="list-style-type: none"> - Полегшення або повне зняття оподаткування; - додаткові можливості для розвитку бізнесу підприємців з країн з високими податками, жорстким валютним контролем, неконвертованою національною валютою, інфляцією та конфіскаційними настроями влади та суспільства.

Джерело: узагальнено на основі джерел [2; 7; 12]

Мета статті полягає в дослідженні впливу процесу глобалізації та інтеграції в банківській сфері на діяльність та стан економіки певної країни та окремих економічних суб'єктів крізь призму означення фінансових ризиків та переваг вкладення коштів, отримання кредитних ресурсів в комерційних банках, які діють в межах держави, банках з іноземним капіталом, офшорних банках.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий ризик – невід’ємна складова діяльності будь-якої фізичної особи та юридичної особи. Оскільки банківська сфера є сферою взаємодії багатьох економічних суб'єктів та банківської установи, то ризик банків позначається і на інших суб'єктах, котрі взаємодіють з цією банківською установою, тому, на нашу думку, банківський ризик є ризиком підвищеної небезпеки та складності, оскільки він зачіпає інтереси багатьох економічних суб'єктів.

На банківський ризик впливають досить багато чинників, серед яких слід назвати зовнішні та внутрішні. Безперечно, процеси глобалізації та інтеграції не оминули таку важливу сферу економічного та соціального життя, як банківську, тобто банківські установи можуть діяти і на міжнародному рівні, а отже, зовнішні ризики таких установ залежать від дій суб'єктів міжнародного рівня, стану на міжнародному фінансовому ринку, догово-

рів держав про спільну торгівлю, податкового законодавства окремих держав, валютних обмежень, політичних домовленостей між окремими державами, міжнародного банківського законодавства тощо.

Визначимо, які ж ризики та переваги мають банки з іноземним капіталом для певної країни (табл. 1).

Окрім банків з іноземним капіталом, досить успішно останнім часом функціонують такі банківські установи, як офшорні банки. Нерідко ТНБ у своїй структурі мають офшорні банківські установи або ж повністю перетворюються на офшорні банки.

Офшорні банки ведуть свою діяльність в офшорних фінансових центрах, забезпечуючи великі потоки капіталів та власні надприбутки, оскільки рахунки цих установ досить часто звільнені від податків та контролю [12]. Безперечно, це має свої позитивні риси, однак поширення діяльності офшорних банків, на нашу думку, є зазіханням на фінансову безпеку світу, тому провідні країни світу та міжнародні фінансові організації намагаються боротися з такими банківськими структурами. Безперечно, якщо б ці структури, несучи таку велику загрозу, не мали жодних переваг для економік окремих держав та світу, а лобювали лише власні інтереси та інтереси окремих могутніх економічних суб'єктів, на нашу

Таблиця 3

Переваги та ризики комерційних банків, що діють в межах країни, для країни та окремих економічних суб'єктів

Особливості діяльності	Ризики для країни та окремих суб'єктів	Переваги для країни та окремих суб'єктів
<ul style="list-style-type: none"> – Функціонують в межах певної країни; – діяльність залежить від банківського законодавства та ліцензійних умов певної держави; – діяльність залежить від рішень, що приймає керівництво банку; – перебувають і залежать від дій податкової, судової системи, страхового законодавства певної країни; – діяльність за умов «звичаїв» певної країни; – захист вкладників та банківської установи залежить від законодавства певної держави. 	<ul style="list-style-type: none"> – Діяльність залежить від валютних ризиків та обмежень в межах певної країни; – ризики, що залежать від стану економіки певної країни, інфляційних процесів та очікувань; – ризики, що залежать від можливостей технічної оснащеності та забезпечення банків певної країни; – ризики, що виникають за умов конкуренції в межах певної держави, зокрема з банками з іноземним капіталом; – комерційні банки керуються обмежувальними критеріями центрального банку певної держави щодо банківського законодавства та інтерпретацією цим центральним банком Базельської угоди; – ризики, пов'язані з обмеженістю капіталу; – висока вартість капіталу порівняно з іноземним. 	<ul style="list-style-type: none"> – Фінансування проектів, важливих для економіки країни; – відсутність тиску на діяльність іншими державами та нерезидентами; – досить легке регулювання діяльності банків центральним банком; – капітал банку більш стійкий до валютних коливань.

Джерело: узагальнено на основі джерел [1; 8]

думку, боротьба з такими установами була б більш жорсткою.

Проаналізуємо, які ж саме ризики та переваги мають банківські офшорні структури (табл. 2).

Фінансова безпека держави є важливою складовою її самобутності та розвитку, тому, на нашу думку, значне поширення діяльності банків з іноземним капіталом, вивезення капіталу в офшорні банківські центри є посяганнями на фінансову безпеку держави. Вважаємо, що саме тому держава повинна активно підтримувати власні банківські установи, які, безперечно, мають як певні позитивні риси, так і фінансові ризики для країни загалом та для економічних суб'єктів зокрема (табл. 3).

Окремим видом банківських установ є глобальні та регіональні банки, котрі не вважаються центральними, однак їх діяльність не є комерційною. До таких банківських установ належать Світовий банк, Банк міжнародних розрахунків, ЄБРР тощо. Ці банківські установи мають свою специфіку ризиків, зокрема їх ризики пов'язані з несвоєчасним поверненням кредитів певними державами, невиконанням поставлених програм, під які надавалися грошові кошти, залежністю від розвитку світового господарства.

Висновки. Глобалізація та інтеграція в банківській сфері має певні особливості, переваги, генерує фінансові ризики, однак переміщення капіталів у русло надприбутків є неминучим. Важливою перевагою діяльності банків з іноземним капіталом є можливість залучення додаткового капіталу в економіку країни, однак може виявитись, що цей капітал лобіює чийсь інтереси, а деякі важливі для країни галузі залишаються без фінансування, окрім того, використання цього капіталу знижує рівень фінансової безпеки країни. Діяльність офшорних банків, безперечно, є можливістю уникнення податків та контролю виникнення прибутків, однак офшорний капітал – це капітал, що може посягнути на фінансову безпеку держави, світу на шляху отримання надприбутків. Результати проведеного дослідження свідчать про те, що держава та центральний банк повинні постійно тримати під контролем діяльність банків з іноземним капіталом та виведення капіталів окремих компаній в офшорні банки, маневруючи між перевагами їх діяльності та фінансовою безпекою держави.

Діяльність комерційних банків, капітал яких належить резидентам, є запорукою фінансової безпеки країни, окрім того, його легше контролювати національному банку, такий капітал більш стійкий до валютних коливань та враховує інтереси розвитку національної економіки, однак можливості його розширення є вичерпними.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вдовенко Л.О. Кредитні ризики в системі банківського кредитування. Економічний часопис – XXI. 2013. № 3–4 (1). С. 79–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado_2013_3-4%281%29_23.
2. Голоядова Т.О. Світова банківська система і нові стратегічні напрями банківського нагляду та регулювання за базельськими стандартами. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2014. № 7. С. 99–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2014_7_25.
3. Дзюблюк О.М., Владимир О.С. Іноземний капітал у банківській системі України: вплив на розвиток валютного ринку та діяльність банків. Вісник НБУ. 2014. Травень. С. 26–33.
4. Дмитренко М.Г., Жежерун Ю.В. Вплив іноземного капіталу на розвиток банківського сектору України. Фінансовий простір. 2015. № 2 (18). С. 14–21.
5. Дурицька Г.В. Сучасні тенденції транснаціоналізації та їхній вплив на економіку України. Вісник Університету банківської справи НБУ. 2013. № 2 (17). С. 39–45.
6. Кулай А.В. Роль транснаціональних банків у формуванні ринку банківських послуг ЄС. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». 2014. Вип. 11 (41). Ч. 3. С. 105–121.
7. Манзюк О.Г. Роль офшорних зон у соціально-економічному розвитку країни. Ефективність державного управління. 2014. Вип. 38. С. 478–483.
8. Ніколаєнко Ю.В. Економічна сутність кредитного ризику у банківській сфері: особливості і проблеми. Економіка та держава. 2015. № 12. С. 42–45.
9. Осадчий Є.С. Банки з іноземним капіталом на ринку України: проблеми та перспективи розвитку. Стратегія економічного розвитку України. 2013. № 33. С. 94–102.
10. Павлюк О.О. Сучасні тенденції розвитку світової банківської системи. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 9. Ч. 4. С. 22–25.
11. Пилипенко Л.М. Іноземний капітал у банківській системі України як чинник впливу на фінансову безпеку держави: дис. ... канд. екон. наук: спец. 21.04.01. Київ, 2016. 209 с.
12. Стрілка О.В. Аналіз діяльності банківських офшорних зон. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2014. № 14. С. 35–39.